

เห็ดป่ารับประทานได้และมูลค่าราคาในจังหวัดน่าน Edible Wild Mushrooms and Price Value in Nan

พรรณพร กุลมา^{1*} และปิยะนุช สิ้นันตา²

Phannaphon Kullama^{1*} and Piyanuch Sinunta²

บทคัดย่อ

เห็ดป่ารับประทานได้ที่พบในจังหวัดน่านได้ทำการจัดจำแนกอยู่ใน Phylum Basidiomycota มี 7 ลำดับ (order) 16 วงศ์ (family) 22 สกุล (genus) และ 54 ชนิด (species) การสำรวจมูลค่าราคาจากทั้งตลาดชุมชนและตลาดสดในจังหวัดน่าน ได้แบ่งกลุ่มเห็ดป่าตามระดับมูลค่าราคาเป็น 3 ระดับ คือ เห็ดที่มีมูลค่าราคาสูง (ประมาณ 200 บาท/กิโลกรัมขึ้นไป) ได้แก่ เห็ดไคร้ (*Boletus colossus*) และเห็ดเผาะ (*Astraeus hygrometricus*) เห็ดที่มีมูลค่าราคากลาง ประมาณ 100-200 บาท/กิโลกรัม ได้แก่ กลุ่มเห็ดโคน (*Termitomyces* sp.) เห็ดโม่งกึ่งขาว (*Amanita princeps*) เห็ดโม่งกึ่งเหลือง (ก้านขาว) (*Amanita hemibapha* Subsp. *Javanica*) เห็ดโม่งกึ่งเหลือง (ก้านลายเหลือง) (*Amanita hemibapha* Subsp. *hemibapha*) เห็ดค่านขาว (*Russula delica*) เห็ดค่านเขียว (*Russula virescens*) เห็ดหอมดิน (*Agaricus campestris*) เห็ดกูด (*Cortinarius* sp.) เห็ดแดงดอกอ่อน (*Russula emetica*) กลุ่มเห็ดเครื่องเห็ดดินตุ๊กแก (*Schizophyllum commune*) และเห็ดลม (*Lentinus polychrous*) เห็ดที่มีมูลค่าราคาถูกมีราคาต่ำกว่า 100 บาท/กิโลกรัม ได้แก่ เห็ดหูหนูป่า (*Auricularia* sp.) เห็ดมันกิบ (*Polyporus luberaster*) และเห็ดเหงือกควาย (*Auricularia mesenterica*) ส่วนเห็ดที่มีราคาถูกที่สุด ได้แก่ เห็ดหัวเข่า (*Calvatia craniformis*)

คำสำคัญ: เห็ดป่ารับประทานได้ มูลค่าราคา น่าน

¹อาจารย์ สาขาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน 55000

²อาจารย์ สาขาศิลปศาสตร์และภาษาศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน 55000

*Corresponding author : E-mail : punch019@hotmail.com

จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

Abstract

The edible wild mushrooms, found in Nan, was classified into Phylum Basidiomycota, 7 order 16 family 22 genus and 54 species. Survey of price value from the community and the fresh markets in Nan, can classify the group of wild mushrooms by value into 3 levels, as followed; the high price mushrooms, approximately 200 bath per kilogram or higher, included *Boletus colossus* and *Astraeus hygrometricus*. The middle price mushrooms, approximately 100-200 bath per kilogram, included *Termitomyces* sp., *Amanita princeps*, *Amanita hemibapha* Subsp. *Javanica*, *Amanita hemibapha* Subsp. *hemibapha*, *Russula delica*, *Russula virescens*, *Agaricus campestris*, *Cortinarius* sp., *Russula emetic* (young stage), a group of several mushrooms, *Schizophyllum commune* and *Lentinus polychrous*. The low price mushrooms, approximately lower than 100 bath per kilogram, included *Auricularia* sp., *Polyporus luberaster* and *Auricularia mesenterica*. In this level, the lowest price mushroom as *Calvatia craniformis*.

Keywords: Edible wild mushroom, price value, Nan

บทนำ

เห็ดป่า นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อคนในชุมชนทั้งทางด้านชีวภาพ และทางเศรษฐกิจ ราชูณี (2547) [3] ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดในกลุ่มเอกลิมาคอไรซาในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า เห็ดที่ได้รับความนิยมในการบริโภคมีอยู่ 12 ชนิด คือ เห็ดไข่ขาว เห็ดไข่หลว เห็ดเผาะ เห็ดมันปูใหญ่ เห็ดฟาน เห็ดฮ้า เห็ดหนาม้อย เห็ดถ่านเล็ก เห็ดเผาะ เห็ดหล่มกระขาว เห็ดลมขาว เห็ดแดง ซึ่งเห็ดเหล่านี้สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี สุจิตรา และคณะ (2549) [7] ศึกษาการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกกราชว่า เห็ดที่มีความโดดเด่นทั้งปริมาณและความถี่คือ เห็ดกลุ่มตะไคร่สกุล *Russula* sp. กลุ่มระโงก สกุล *Amanita* sp. กลุ่มเห็ดปลวกหรือเห็ดโคน สกุล *Termitomyces* วงศ์ *Tricholomataceae* ตามลำดับ โดยมูลค่าที่เกิดจากการจำหน่ายเห็ดนี้ในหมู่บ้านห้วยน้ำเขียว เห็ดสามารถสร้างรายได้ 8,606 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หมู่บ้านห้วยน้ำเค็ม เห็ดสร้างรายได้ให้ 2,702 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการจำหน่ายเห็ดแล้วคิดเป็นมูลค่าได้ประมาณ 3,551,446 บาท ส่วนทางภาคเหนือ Sanmee และคณะ (2003) [9] ได้สำรวจมูลค่าทางเศรษฐกิจของเห็ดป่าที่มีขายในตลาดริมถนนพบว่า ราคาของเห็ดจะอยู่ในช่วง 40 – 410 บาท/กิโลกรัม โดยเห็ดเผาะจะมีราคาสูงสุด คือ 410 บาท/กิโลกรัม ซึ่งมีราคาสูงกว่าเห็ดชนิดอื่นถึง 7 เท่า อุทัยวรรณ (2547) [4] ศึกษาศักยภาพของเห็ดป่าในการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรในระบบวนเกษตรพบว่า มีเห็ดป่าหลายชนิดในเขตสถานีวิจัยวนเกษตรตรดมีศักยภาพในการใช้เป็นอาหารและประโยชน์อื่นๆ ได้สมควรที่จะเพาะเลี้ยงหรือเพิ่มปริมาณเห็ดเหล่านั้น

เห็ดป่าในจังหวัดน่านเป็นทรัพยากรที่สร้างรายได้ได้เป็นอย่างดีให้แก่ครัวเรือนแต่ยังขาดการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมจึงทำให้เห็ดป่านี้ถูกละเลยที่จะมีการอนุรักษ์ดูแลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมชนิดเห็ดป่าที่สามารถรับประทานได้

และมีการจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น รวมถึงสำรวจมูลค่าราคาและระดับความนิยมบริโภคของเห็ดแต่ละชนิด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆของทรัพยากรเห็ดป่าต่อไป

วิธีการวิจัย

1) พื้นที่สำรวจเก็บข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้ได้มีการสำรวจความหลากหลายชนิดของเห็ดป่ารับประทานได้และมูลค่าราคาเห็ดป่าตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม 2553 โดยทำการสำรวจพื้นที่อำเภอในจังหวัดน่านจำนวน 11 อำเภอ ได้แก่ เฉลิมพระเกียรติทุ่งช้าง เชียงกลาง บัว บ่อเกลือ ท่าวังผา เมืองเวียงสา นาน้อย บ้านหลวง และสันติสุข ในการสำรวจความหลากหลายของเห็ดป่ารับประทานได้มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ป่าดอยมกอล อำเภอบ่อเกลือ พื้นที่ป่าดอยผาฮู้ อำเภอนาน้อย ส่วนการสำรวจมูลค่าราคาของเห็ดป่าทำการสำรวจราคาขายจากร้านค้าในตลาดชุมชนและตลาดสดในอำเภอดังกล่าว

2) การเก็บรวบรวมตัวอย่างชนิดเห็ดป่าทั้งจากพื้นที่ป่าและตัวอย่างเห็ดป่าที่มีการจำหน่ายในตลาดในการเก็บรักษาตัวอย่างจากพื้นที่จะเก็บเห็ดแต่ละชนิดห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์จากนั้นทำการเก็บข้อมูลเห็ดแต่ละชนิดโดยการบันทึกลักษณะสัณฐานวิทยาของดอกเห็ดทั้งลักษณะของหมวกเห็ด ครีบก้น โคน พร้อมถ่ายภาพทำสเปกตรัมและเก็บรักษาตัวอย่างโดยการอบแห้ง

3) การศึกษาความหลากหลายชนิดของเห็ดป่า ทำข้อมูลของเห็ดป่าแต่ละชนิดมาทำการจำแนกชนิดเห็ดจะอ้างอิงตามเอกสารตำราทางด้านเห็ดป่า (เกษม, 2537; ราชบัณฑิตยสถาน, 2539; อนงค์และคณะ, 2551; อนงค์, 2530) [1, 2, 5, 6]

4) การสำรวจมูลค่าราคาของเห็ดป่าและระดับความนิยมบริโภค โดยการเก็บข้อมูลด้านราคาขายและความนิยมบริโภคของเห็ดแต่ละชนิด แล้วประมวลข้อมูลด้านมูลค่าเป็นราคาบาทต่อน้ำหนักกิโลกรัมจัดระดับมูลค่าราคาของเห็ดป่า และจัดระดับความนิยมบริโภคแต่ละชนิด

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1) การสำรวจความหลากหลายชนิดของเห็ดป่า

เห็ดป่าที่พบในจังหวัดน่านช่วงตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม 2553 พบเห็ดป่าที่รับประทานได้จัดจำแนกอยู่ใน Phylum Basidiomycota มี 7 ลำดับ (order) 16 วงศ์ (Family) 22 สกุล (Genus) และ 54 ชนิด (species) (ตาราง 1, ภาพที่ 1)

จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

ตาราง 1 ความหลากหลายชนิดเห็ดป่ารับประทานได้ในจังหวัดน่าน

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	จำหน่าย – ไม่จำหน่าย
Agaricales	Agaricaceae	<i>Macrolepiota gracilentia</i>	เห็ดขลุ่ย / เห็ดคนกยุง		ไม่จำหน่าย
		<i>Agaricus campestris</i>		เห็ดหอมดิน	จำหน่าย
	Cortinariaceae	<i>Cortinarius</i> sp.		เห็ดกูด	จำหน่าย
		<i>Calvatia craniformis</i>	เห็ดจาวมะพร้าว	เห็ดหัวเข้า	จำหน่าย
	Lycoperdaceae	<i>Oudemansiella radicata</i>	เห็ดเข้จั่น	เห็ดข่าปลา	จำหน่าย
	Marasmiaceae	<i>Amanita princeps</i>	เห็ดระโงกขาว	เห็ดโมงโก้งขาว	จำหน่าย
	Pluteaceae	<i>Amanita hemibaha</i>	เห็ดระโงกเหลือง (ก้านขาว)	เห็ดโมงโก้งเหลือง	จำหน่าย
		Subsp. <i>Javanica</i>			
		<i>Amanita hemibapha</i>	เห็ดระโงกเหลือง (ก้านลายเหลือง)	เห็ดโมงโก้งเหลือง	จำหน่าย
		Subsp. <i>hemibapha</i>			
		<i>Amanita vaginata</i>	เห็ดไข่เยี่ยวม้า		จำหน่าย
		var. <i>vaginata</i>			
	Schizophyllaceae	<i>Schizophyllum commune</i>	เห็ดดินตุ๊กแก	เห็ดแก่น	จำหน่าย
	Tricholomataceae	<i>Macrocybe crassum</i>	เห็ดดินแรด	เห็ดจั่น	จำหน่าย
		<i>Termitomyces albuminosus</i>	เห็ดโคน หมวกมน	เห็ดโคน	จำหน่าย
		<i>Termitomyces striatus</i>	เห็ดโคนดำ	เห็ดโคน	จำหน่าย
		<i>Termitomyces</i> sp.	เห็ดโคนขาว	เห็ดโคน	จำหน่าย
		<i>Termitomyces tyleranus</i>	เห็ดโคนปลวก, เห็ดโคนขาว	เห็ดโคน	จำหน่าย
		<i>Termitomyces microcarpus</i>	เห็ดโคนข้าวตอก	เห็ดโคนข้าวตอก	จำหน่าย
		<i>Termitomyces robustus</i>	เห็ดโคน หมวกน้ำตาลหม่น	เห็ดโคน	จำหน่าย
		<i>Termitomyces chypeatus</i>	เห็ดโคนหมวกสีน้ำตาล		จำหน่าย

จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	จำหน่าย – ไม่จำหน่าย
Agaricales	Tricholomataceae	<i>Termitomyces aurantiacus</i>	เห็ดโคน หมวกน้ำตาล ส้ม		จำหน่าย
		<i>Termitomyces</i> sp.	เห็ดโคน		จำหน่าย
		<i>Termitomyces</i> sp. ชนิดที่ 1	เห็ดโคนฟาน ชนิดที่ 1		จำหน่าย
		<i>Termitomyces</i> sp. ชนิดที่ 2	เห็ดโคนฟาน ชนิดที่ 2		จำหน่าย
Auriculariales	Auriculariaceae	<i>Auricularia delicate</i>	เห็ดหูลั่ว สีนํ้าตาลอม เหลือง, เห็ดหูหนู รวงผึ้ง	เห็ดหูหนูป่า	จำหน่าย
		<i>Auricularia auricular</i>	เห็ดหูลั่ว สีนํ้าตาลแดง , เห็ดหูหนูจีน	เห็ดหูหนูป่า	จำหน่าย
		<i>Auricularia tenuis</i>	เห็ดหูหนูนา, เห็ดหูหนู ป่า, เห็ดหูลั่ว	เห็ดหูหนูป่า	จำหน่าย
		<i>Auricularia mesenterica</i> (Dick.) Pers.	-	เห็ดเหวี่ยงควาย	จำหน่าย
Boletales	Boletaceae	<i>Boletus colossus</i>	เห็ดหัว, เห็ดคืบเต่า	เห็ดไครี	จำหน่าย
		<i>Heimiella retispora</i>	เห็ดปอดม้า		ไม่จำหน่าย
	Hymenogasteraceae	<i>Mycoamaranthus cambodgensis</i>	เห็ดข้าวเหนียว		ไม่จำหน่าย
	Sclerodermataceae	<i>Astraeus hygrometricus</i>	เห็ดเผาะ, เห็ดถอบ	เห็ดถอบ	จำหน่าย
Cantharellales	Cantharellaceae	<i>Cantharellus cibarius</i>	เห็ดมันปูใหญ่	เห็ดเหลืองก่อ เห็ดแสด	จำหน่าย
		<i>Craterellus aureus</i>	เห็ดขม้นน้อย, เห็ดขม้น	เห็ดเหลืองคำ	จำหน่าย
		<i>Craterellus odoratus</i>)	เห็ดขม้นใหญ่		จำหน่าย
		<i>Cantharellus minor</i>	เห็ดขม้นเล็ก		จำหน่าย
	Clavulinaceae	<i>Clavulina</i> sp. ชนิดที่ 1		เห็ดหนวดข้า	จำหน่าย
		<i>Clavulina</i> sp. ชนิดที่ 2		เห็ดหนวดข้า	จำหน่าย
Polyporales	Polyporaceae	<i>Lentinus polychrous</i>	เห็ดขอน, เห็ดบด	เห็ดลม	จำหน่าย
		<i>Polyporus luberaster</i>		เห็ดมันกบ	จำหน่าย
Russulales	Russulaceae	<i>Russula alboareolata</i>	เห็ดน้ำแป้ง		จำหน่าย
		<i>Russula emetic</i>	เห็ดแดง		จำหน่าย
		<i>Russula rosacea</i>	เห็ดแดงหลวง		จำหน่าย

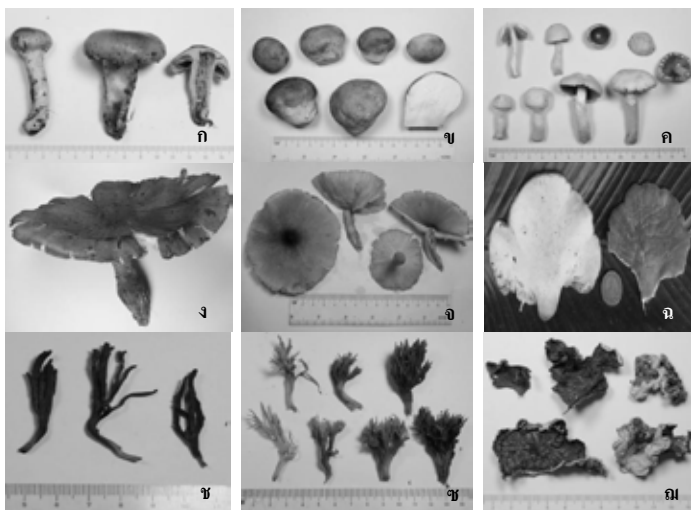
จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	ชื่อท้องถิ่น	จำหน่าย – ไม่จำหน่าย
Russulales	Russulaceae	<i>Russula</i> sp.	เห็ดแดงก่ำ		จำหน่าย
		<i>Russula cyanoxantha</i>	เห็ดหน้าม่อข หมวกสี ม่วง		จำหน่าย
		<i>Russula heterophylla</i>	เห็ดหน้าปั้ง, เห็ดหน้าม่อข หมวกสี เขียว		จำหน่าย
		<i>Russula densifolia</i>	เห็ดถ่านเล็ก		จำหน่าย
		<i>Russula nigricans</i>	เห็ดถ่านใหญ่		จำหน่าย
		<i>Russula delica</i>	เห็ดถ่านขาว, เห็ดหล่มขาว, เห็ดคะโคลขาว		จำหน่าย
Russulales	Russulaceae	<i>Russula virescens</i>	เห็ดถ่านเขียว		จำหน่าย
		<i>Russula foetens</i>	เห็ดพุทหมู		จำหน่าย
		<i>Lactarius luteolus</i>	เห็ดหาด, เห็ดฟาน		ไม่จำหน่าย
			เห็ดออ่อน		
		<i>Lactarius hatsudake</i>	เห็ดฟานชมพูหม่น		ไม่จำหน่าย
		<i>Lactarius hygrophoroides</i>	เห็ดหาดก้านเหลือง		จำหน่าย
			ฟาน เห็ดฟานเหลือง ทอง		
Tremellales	Tremellaceae	<i>Lactarius hygrophoroides</i>	เห็ดหาดก้านขาว เห็ด ฟานเหลือง		จำหน่าย
		<i>Tremella fuciformis</i>	เห็ดหูหนูขาว		ไม่จำหน่าย

ในการสำรวจชนิดเห็ดป่าพบว่าคนในท้องถิ่นจะแบ่งกลุ่มเห็ดตามลักษณะวัสดุที่เห็ดขึ้นซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเห็ดขอนเป็นกลุ่มที่ดอกเห็ดขึ้นบนขอนไม้ และ กลุ่มเห็ดดินเป็นกลุ่มที่ดอกเห็ดขึ้นบนดิน โดยเห็ดป่าที่มีการจำหน่ายมีทั้งสิ้น 48 ชนิด โดยเป็นกลุ่มเห็ดขอน 7 ชนิดและกลุ่มเห็ดดิน 41 ชนิด ส่วนเห็ดป่าที่ไม่ได้มีการจำหน่ายมี 7 ชนิด เป็นเห็ดขอน 1 ชนิดได้แก่ เห็ดหูหนูขาว (*T. fuciformis*) และเห็ดดิน 6 ชนิด ได้แก่ เห็ดนกยูง (*M. gracilentia*) เห็ดปอดม้า (*H. retispora*) เห็ดข้าวเหนียว (*M. cambodgensis*) เห็ดโคนบางชนิด (*Termitomyces* sp.) เห็ดฟานเหลืองอ่อน (*L. luteolus*) และ เห็ดฟานชมพูหม่น (*L. hatsudake*)

รูปแบบการจำหน่ายมี 2 แบบคือ แบบจำหน่ายเพียงชนิดเดียวมี 19 ชนิดโดยเป็นกลุ่มเห็ดขอน 3 ชนิด ได้แก่ เห็ดลม (*L. polychrous*) เห็ดมันกบ (*P. luberaster*) และเห็ดเหือกควาย (*A. mesenterica*) เป็นกลุ่มเห็ดดิน 16 ชนิด ได้แก่ เห็ดหอมดิน (*A. campestris*) เห็ดกุศ (*Cortinarius* sp.) เห็ดหัวงา (*C. craniformis*) เห็ดระโงกขาว (*A. princeps*) เห็ดระโงกเหลือง (ก้านขาว) (*A. hemibaha* Subsp. *Javanica*) เห็ดระโงกเหลือง (ก้านลายเหลือง) (*A. hemibapha* Subsp. *hemibapha*) เห็ดตีนตุ๊กแก (*S. commune*) เห็ดจั่น (*M. crassum*) กลุ่มเห็ดโคน (*Termitomyces* sp.) กลุ่มเห็ดหูหนู (*Auricularia* sp.) เห็ดไคร้ (*B. colossus*) เห็ดเผาะ (*A. hygrometricus*) กลุ่มเห็ดหนวดข้าว (*Clavulina* sp.) เห็ดแดง (*R. emetic*) เห็ดค่านขาว (*R. delicata*) และ เห็ดค่านเขียว (*R. virescens*)

และแบบรวมเห็ดหลายชนิดจำหน่ายรวมกันซึ่งคนท้องถิ่นเรียกว่าเห็ดเครื่องมี 18 ชนิดได้แก่ เห็ดยาปลา (*O. radicata*) เห็ดไข่เยี่ยวม้า (*A. vaginata* var. *vaginata*) เห็ดมันปูใหญ่ (*C. cibarius*) เห็ดขมิ้นน้อย (*C. aureus*) เห็ดขมิ้นใหญ่ (*C. odoratus*) เห็ดขมิ้นเล็ก (*C. minor*) เห็ดน้ำแป้ง (*R. alboareolata*) เห็ดแดงหลวง (*R. rosacea*) เห็ดแดงก่อ (*Russula* sp.) เห็ดหนาม้อย หมวกสีม่วง (*R. cyanoxantha*) เห็ดหนาม้อย หมวกสีเขียว (*R. heterophylla*) เห็ดถ่านเล็ก (*R. densifolia*) เห็ดถ่านใหญ่ (*R. nigricans*) เห็ดพุงหมู (*R. foetens*) เห็ดฟานเหลืองอ่อน (*L. luteolus*) เห็ดฟานชมพูหม่น (*L. hatsudake*) เห็ดหาดก้านเหลืองฟาน เห็ดฟานเหลืองทอง (*L. hygrophoroides*) เห็ดหาดก้านขาว เห็ดฟานเหลือง (*L. hygrophoroides*)

ภาพที่ 1 เห็ดป่าที่มีการจำหน่ายในจังหวัดน่าน

จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

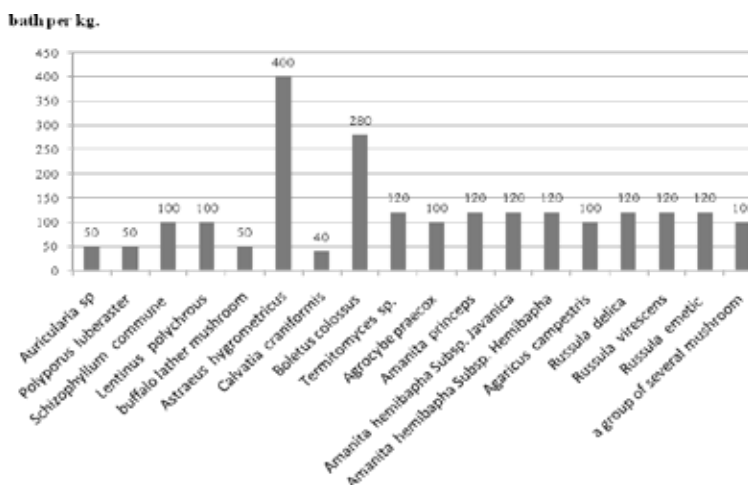
ก. เห็ดโคน (Cortinarius sp.) ข. เห็ดหัวข่า (C. craniformis) ค. เห็ดหอมดิน (A. campestris)

ง. เห็ดโคนฟาน ชนิดที่ 1 (Termitomyces sp.) จ. เห็ดโคนฟาน ชนิดที่ 2 (Termitomyces sp.) ฉ. เห็ดมันกบ (P. luberaster)

ช. เห็ดหนวดข้าว ชนิดที่ 1 (Clavulina sp.) ซ. เห็ดหนวดข้าว ชนิดที่ 2 (Clavulina sp.) ฅ. เห็ดเหิงอิกควาย (A. mesenterica)

2) มูลค่าราคาและระดับความนิยมบริโภคของเห็ดป่า

2.1) มูลค่าราคาเห็ดป่า

ภาพที่ 2 กราฟแสดงมูลค่าราคาของเห็ดป่าแต่ละชนิด

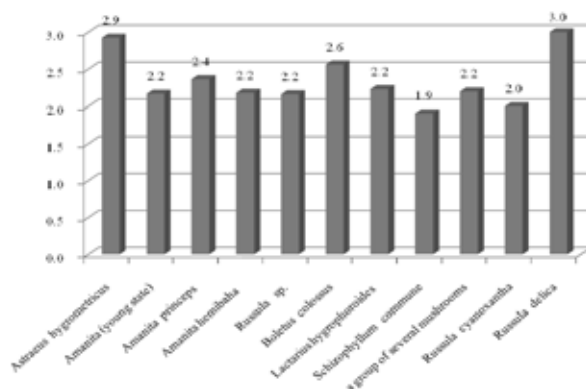
การสำรวจมูลค่าราคาเห็ดป่าสามารถแบ่งกลุ่มเห็ดตามระดับมูลค่าราคาได้ 3 ระดับคือ

เห็ดที่มีราคาสูง มีราคา 200 บาท/กิโลกรัมขึ้นไป ได้แก่ เห็ดเผาะ และ เห็ดไคร้ โดยเห็ดไคร้มีราคาประมาณ 280 บาท/กิโลกรัม เห็ดชนิดนี้เป็นเห็ดป่าชนิดแรกที่มีออกจำหน่ายก่อนเห็ดป่าชนิดอื่นโดยมีผลผลิตออกช่วงต้นฤดูฝนประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงเป็นต้นฤดูฝนและเป็นปัจจัยส่งผลให้มีราคาแพง ส่วนเห็ดเผาะในช่วงต้นฤดูระหว่างปลายเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายนเป็นช่วงที่เห็ดเผาะระยะอ่อนออกใหม่จะมีราคาสูงถึง 400 บาท/กิโลกรัม จนกระทั่งช่วงต้นเดือนกรกฎาคมซึ่งเป็นช่วงท้ายฤดูเห็ดเผาะราคาจะค่อยๆ ลดลงมาเพราะมีเห็ดออกมากและส่วนใหญ่เป็นเห็ดเผาะระยะแก่ราคาจึงถูกมากประมาณ 40 บาท/กิโลกรัม เคยมีรายงานว่าเห็ดเผาะเป็นเห็ดที่มีราคาสูงกว่าเห็ดกลุ่ม Amanitaceae และ Boletaceae ถึง 7 เท่า เหตุที่มีราคาสูงเนื่องจากเป็นเห็ดที่ออกช่วงต้นฤดูกาล (Sanmee et al., 2003) [9] ชาวท้องถิ่นในจังหวัดน่านได้รายงานถึงมูลค่าของเห็ดเผาะว่าเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมมากบริเวณที่มีมากคือ อ.แม่จริม อ.น่าน้อย บริเวณด่านห้วยน้ำอุ่นและบ้านน้ำมวบ อ.เวียงสาจะมีพ่อค้าแม่ค้าจากจังหวัดแพร่มารอซื้อ ซึ่งเห็ดเผาะสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านใน อ.น่าน้อย และชาวบ้านในตำบลอายนาลัย อ.เวียงสา ได้วันละอย่างต่ำ 1,000-3,000 บาทต่อคน ราคาขายกิโลกรัมละ 300 บาท (สันติไผ่ผู, 2553) [8]

เห็ดที่มีราคาปานกลาง มีราคา 100-200 บาท/กิโลกรัม กลุ่มเห็ดที่มีราคาประมาณ 100 บาท/กิโลกรัมเป็นเห็ดที่สามารถพบการจำหน่ายได้ทั่วไปได้แก่ เห็ดตีนตุ๊กแก เห็ดลม เห็ดจุด เห็ดหอมจีน และเห็ดเครื่อง ส่วนกลุ่มเห็ดที่มีราคาประมาณ 120 บาท/กิโลกรัม ได้แก่ กลุ่มเห็ดโคน เห็ดโม่โม่ เห็ดด่าน และเห็ดแดงดอกอ่อน เห็ดกลุ่มนี้จะมีผลผลิตออกมา 2 ระยะคือ ระยะแรกประมาณปลายเดือนพฤษภาคม ช่วงมิถุนายนจะไม่ค่อยมีเห็ดออกแล้วเริ่มมีผลผลิตออกมาอีกเป็นระยะที่ 2 ประมาณเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม เห็ดที่มีราคาถูก มีราคาต่ำกว่า 100 บาท/กิโลกรัมได้แก่ เห็ดหนูหนูป่า เห็ดหนังกวาย และเห็ดมันกบ โดยมีราคาประมาณ 50 บาท/กิโลกรัม โดยเห็ดหนูหนูป่าจะมีออกประมาณช่วงเดือนกรกฎาคม ส่วนเห็ดมันกบและเห็ดหนังกวายจะมีออกประมาณช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงต้นพฤศจิกายน เห็ดที่มีราคาถูกที่สุด ได้แก่ เห็ดหัวเช่า คือมีราคา 40 บาท/กิโลกรัม มีผลผลิตออกประมาณปลายพฤษภาคม เป็นเห็ดที่ขึ้นตามสนามหญ้าขึ้นได้ทั่วไปไม่เป็นที่นิยมซื้อ เพราะไม่ทราบจะนำไปปรุงในรูปแบบใด

2.2) ระดับความนิยมบริโภค

ระดับความนิยมบริโภค

ภาพที่ 3 กราฟแสดงระดับความนิยมในการบริโภคเห็ดป่า

ทางด้านระดับความนิยมบริโภคเห็ดป่าจัดแบ่งได้เป็น 3 ระดับ (ภาพที่ 3) ดังนี้

เห็ดที่มีระดับความนิยมบริโภคมาก (ระดับ 2.5 – 3.0) ได้แก่ กลุ่มเห็ดด่าน เห็ดเผาะ และเห็ดไคร้ เมื่อพิจารณาพร้อมกับราคาพบว่าในกลุ่มเห็ดที่มีราคาแพงทั้ง 3 ชนิด โดยทั้งเห็ดเผาะและเห็ดไคร้เป็นเห็ดกลุ่มแรกที่มีออกในช่วงต้นฤดูฝนในขณะที่เห็ดชนิดอื่นยังไม่มีผลผลิตออกมาและเป็นเห็ดที่มีรสชาติอร่อย ส่วนเห็ดด่านเป็นเห็ดที่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัวนิยมนำมาทำน้ำพริกเห็ด เห็ดด่าน เห็ดที่มีระดับความนิยมบริโภคปานกลาง (ระดับ 2.0-2.4) ได้แก่ เห็ดโม่โม่ เห็ดโม่โม่ขาว เห็ดโม่โม่เหลือง เห็ดแดง เห็ดหาด เห็ดเครื่อง และเห็ดหนาม้อย เห็ดกลุ่มนี้จะมีผลผลิตช่วงกลางถึงปลายฤดูฝนประมาณเดือนปลายเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคมมักพบขายทั่วไปราคาขายมักไม่ต่างกันมากนักคืออยู่ในช่วง 120 บาท/กิโลกรัม คุณลักษณะพิเศษของเห็ดกลุ่มนี้คือ เห็ดเห็ดที่มีรสชาติอร่อยและเป็นเห็ดที่มีสีสวย เช่น เห็ดโม่โม่เหลือง เห็ดแดง เห็ดหาด

จากงานประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 21 ประจำปี 2554

เห็ดหน้าม้อย และกลุ่มเห็ดเครื่องก็เป็นกลุ่มที่มีเห็ดหลากหลายชนิดรับประทานร่วมกัน

ระดับความนิยมบริโภคน้อย (ระดับ 0.0 – 1.9) ได้แก่ เห็ดตีนตุ๊กแก เป็นเห็ดชนิดเดียวที่มีการแสดงระดับความนิยมบริโภค ถึงแม้จะมีระดับความนิยมบริโภคน้อยที่สุดแต่เมื่อพิจารณาถึงราคาขายก็นับว่าเป็นเห็ดที่มีราคาดีในระดับหนึ่งด้วยมีราคาขาย 100 บาท/กิโลกรัม จะมีออกประมาณช่วงเดือนสิงหาคม นิยมนำมาประกอบอาหารจำพวก ห่อหมก ผัดต่างๆ

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความบริโภคและราคาจำหน่าย พบว่ามีปัจจัยดังนี้

1. ช่วงฤดูกาลออกของเห็ดป่าแต่ละชนิด โดยเห็ดป่าที่ออกในช่วงต้นฤดูกาลฝนใหม่ๆ จะมีราคาสูงพอช่วงกลางฤดูถึงปลายฤดูที่มีเห็ดออกมากทั้งปริมาณและชนิดราคาจะถูกลงดังเช่น เห็ดไคร้ เห็ดเผาะ
2. คุณลักษณะพิเศษของเห็ดและมีรสชาติหวานอร่อย เช่น เห็ดด่านมีความหอมเฉพาะตัวเห็ดเผาะมีความขบเผาะ เห็ดแดง เห็ดหาด เห็ดโม่โม่ (เห็ดระโงก) มีสีส้มเฉพาะตัว

จากข้อมูลด้านราคาจำหน่ายและระดับความนิยมบริโภค แสดงให้เห็นว่ามูลค่าราคากับความนิยมในการบริโภคเห็ดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เห็ดที่มีราคาสูงจะมีระดับความนิยมบริโภคมากด้วยเช่นกัน เช่น เห็ดไคร้ เห็ดเผาะ และเห็ดด่าน ผลข้อมูลนี้สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์วางแผนการอนุรักษ์ การศึกษาเพาะพันธุ์ป่า และการศึกษาแปรรูปถนอมอาหารเพื่อการเก็บรักษาเห็ดป่าไว้รับประทานอันสามารถจะพัฒนาเป็นสินค้าชุมชนต่อไปได้

สรุปผลการวิจัย

เห็ดป่ารับประทานได้ที่สำรวจพบในครั้งนี้จัดจำแนกอยู่ใน Phylum Basidiomycota มี 7 ลำดับ (order) 16 วงศ์ (family) 22 สกุล (genus) และ 54 ชนิด (species) การแบ่งกลุ่มตามระดับมูลค่าราคาได้ 3 ระดับ คือ เห็ดที่มีราคาสูงประมาณ 200 บาท/กิโลกรัมขึ้นไป ได้แก่ เห็ดเผาะ และ เห็ดไคร้ เห็ดที่มีราคาปานกลางประมาณ 100-200 บาท/กิโลกรัม ได้แก่ กลุ่มเห็ดโคน เห็ดโม่โม่ เห็ดด่าน เห็ดแดงดอกอ่อน เห็ดตีนตุ๊กแก เห็ดลม เห็ดภูด เห็ดหอมดิน และเห็ดเครื่อง และเห็ดที่มีราคาถูก ราคาต่ำกว่า 100 บาท/กิโลกรัม ได้แก่ เห็ดหูหนูป่า เห็ดหนังกวาย และเห็ดมันกบ ส่วนเห็ดที่มีราคาถูกที่สุด ได้แก่ เห็ดหัวเช่า คือมีราคา 40 บาท/กิโลกรัม ในส่วนระดับความนิยมในการบริโภคเห็ดป่าจัดได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ เห็ดที่มีระดับความนิยมบริโภคมาก (ระดับ 2.5 – 3.0) ได้แก่ กลุ่มเห็ดด่าน เห็ดเผาะ และเห็ดไคร้ เห็ดที่มีระดับความนิยมบริโภคปานกลาง (ระดับ 2.0-2.4) ได้แก่ เห็ดโม่โม่อ่อน เห็ดโม่โม่ขาว เห็ดโม่โม่เหลือง เห็ดแดง เห็ดหาด เห็ดเครื่อง และเห็ดหน้าม้อย เห็ดกลุ่มนี้เป็นเห็ดป่าที่มักพบขายทั่วไป และระดับความนิยมบริโภคน้อย (ระดับ 0.0 – 1.9) ได้แก่ เห็ดตีนตุ๊กแก

คำขอบคุณ

งานวิจัยนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาประเภทงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2553

เอกสารอ้างอิง

- [1] เกษม สร้อยทอง. 2537. เห็ดและราขนาดใหญ่ในประเทศไทย. โรงพิมพ์ศิริธรรม ออฟเซ็ท
- [2] ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. เห็ดกินได้และเห็ดมีพิษในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- [3] รารุณี แสนหมี. 2547. ความหลากหลายทางชีวภาพ พืชอาศัยและการเจริญของเชื้อราเอกโตมายคอไรซา ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต(ชีววิทยา). คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [4] อุทัยวรรณ แสงวณิช. 2547. ศักยภาพของเห็ดป่าในการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรในระบบวนเกษตร. เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมวิชาการวนเกษตร ครั้งที่ 1 “มิติของระบบวนเกษตร สำหรับชุมชนอนาคต” วันที่ 1-3 กรกฎาคม 2547 ณ โรงแรมท็อปแลนด์พลาซ่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- [5] อนงค์ จันทรศรีกุล พูนพิไล สุวรรณฤทธิ์ อุทัยวรรณ แสงวณิช T. Morinaga, Y. Nishizawa, and Y. Murakami. 2551. ความหลากหลายของเห็ดและราขนาดใหญ่ในประเทศไทย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [6] อนงค์. 2530. เห็ดเมืองไทย. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- [7] สุจิตรา โกศล พงษ์มณี ทองใบ ดันติมา กำลัง ธนภักย์ อินยอด จิตติมา ผสมญาติ ทักสิน อาชวาคม จำลอง แปลกสระน้อย และ สมัย เสวครบุรี. 2549. การใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช. รายงานการวิจัยโครงการ BRT. 193-202.
- [8] สันติไณย. 2553. น่านเห็ดลอบสร้างรายได้งามให้ชาวบ้าน.[ออนไลน์] [อ้างเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2553] เข้าถึงได้จาก: <http://go2santisuk.com/forum/index.php?topic=2948.0;wap2>
- [9] Sanmee, R, B. Dell, P. Lumyong, K. Izumori, and S. Lumyong. 2003. **Nutritive value of popular wild edible mushrooms from northern Thailand**, Food Chemistry, 82, p.527-532.